

VÄRDEBESKRIVNING**Område av riksintresse för naturvård i Skåne län****Datum:** 2023-11-30**Områdesnummer:** NRO 12 049**Områdesnamn:** Saxån-Braån**Kommun:** Landskrona (1282), Kävlinge (1261) och Svalövs (1214) kommuner**Kartblad:** 022; 2C Malmö NV**Area:** 1 790 ha**Naturgeografisk region:** 6 Sydvästra Skåne**Kust/havsregion:** 3 Öresund**Regionindelning för sjöar och vattendrag:** Avrinningsområde 93, Saxån**Agrara kulturlandskapsregioner:** 1 Sydvästskånes slätt- och backlandskap**Landskapstyper:** Slätt**Terrängformer:** Meander, sandbrink.**Riksvärde:**

Tabellen läses från vänster till höger

Geovetenskap	Meanderslingor	
Vattendrag	Fauna	

Värdebeskrivning: Saxån och Braån har höga naturvärden kopplade till vattendragen. I åarna finns ovanliga, hotade och skyddsvärda arter av fiskar, samt förekomst av den starkt hotade och mycket skyddsvärda tjockskalig målarmussla. Åarna har bitvis naturligt meandrande sträckor med varierande botten, vilka utgör viktiga lek- och uppväxtområden för öring. De ovanliga fiskarna grönlång och sandkrypare, samt den akut hotade ålen återfinns i vattendragen.

Naturvärden finns även i omkringliggande naturområden, t.ex. betesmarker, gräsmarker, våtmarker, lövskogar och trädriddåer. Saxån-Braåns närmiljö utgör en stor del av de sista kvarvarande naturområdena i ett annars starkt jordbrukspräglat landskap. Naturområdena fungerar som viktiga skydds-zoner för vattendragen. Fågellivet i området är artrikt till följd av de varierande biotoperna längs vattendragen. I betesmarkerna längs åarna finns bitvis värdefull flora.

Saxån med biflöden är utpekade av Naturvårdsverket som nationellt särskilt värdefullt vatten med avseende på naturvärde inom miljökvalitetsmålet levande sjöar och vattendrag. Braån är utpekad som regionalt värdefullt vatten med avseende på naturvärde. Saxån och Braån har pekats ut av Fiskeriverket som ett nationellt värdefullt vatten med avseende på fiskevärden.

Både Saxån och Braån utgör limniska värdestråk och flera värdekärnor har pekats ut i framför allt Saxåns huvudfåra. Riksintresseområdet är i sin helhet värdestråk för den limniska blå-gröna infrastrukturen i Skåne och nedre delen ingår i värdestråken för öppna våtmarker.

Huvudkriterier: A, C

Förutsättningar för bevarande och utveckling av områdets värden:

- Fortsatt jordbruk med åkerbruk med hänsyn till riksvärdena och naturvårdsinriktad betesdrift.
- Restaurering av ängar och naturbetesmarker.
- Restaurering av våtmarker.
- Røjning av igenväxningsvegetation.
- Genomförande av olika vattenvårdsåtgärder.
- Ingen negativ påverkan på hydrologi, vattenkvalitet eller vattenmiljö.
- Att åbottnar inte slammar igen av sediment.
- Att tillräckliga ekologiskt funktionella skydds-zoner finns.
- Hänsynsfullt skogsbruk med naturvårdsinriktning för att säkerställa biologisk livslängd på träden, tillgång till död ved i olika former samt en variation av svenska ädellövträdarter.
- Bekämpande av invasiva främmande arter
- Permanent skydd av värdekärnor som kräver det för långsiktigt bevarande av riksvärdena.
- Uppföljning av riksvärdenas utveckling.

Områdets värden kan påverkas negativt såväl inom som utanför riksintresseområdet av:

- Exploatering för bebyggelse och industri.
- Minskad eller upphörd jordbruks/betesdrift, liksom utökning av åkermark.
- Skogsplantering av jordbruksmark.
- Avverkning av sumpskogar, skogar på fastmarksholmar och i kantzoner längs vattendragen kan skada naturvärdena.
- Igenväxning.
- Gödning eller annan tillförsel av näringsämnen som skadar mark och vegetation, samt försämrar vattnets kvalitet och ekologiska status.
- Användning av bekämpningsmedel och kemikalier inom området och i de närliggande åkrarna.
- Ledning- och vägdragningar.
- Taktverksamhet.
- Förändringar i områdets hydrologi från både inom och utanför området genom t.ex. markavvattning.
- Dagvatten.

- Borttagande av ekologiskt funktionella skydds-zoner och uppodling eller exploatering av det strandnära området/skydds-zonen.
- Förändrad vattenkemi och försämring av vattenkvaliteten t.ex. utsläpp av försurande ämnen, förorenande enskilda avlopp, läckage från nedlagda deponier eller näringspåverkan från reningsverk i biflödet Svalövsbäcken,
- Påslamning, dvs tillförsel av partiklar från omgivande marker, dagvatten etc.
- Temperaturhöjning i vattnet, på grund av t.ex. för dålig skuggning, lite vatten, nedströms dammar, utsläpp av varmt processvatten.
- Borttagande eller brist på död ved.
- Vandringshinder och vattenreglering.
- Etablering och spridning av främmande och/eller invasiva arter, inklusive främmande lax och öringstammar.

Säkerställande (inklusive skötsel-/bevarandeplaner):

- Naturreservatet Kvärlöv (2002-10-28).

Områdets huvuddrag: Riksintresseobjektet omfattar Saxån och Braån från Teckomatorp till mynningen i Öresund i Lundåkrabukten vid Häljarp.

Saxån:

Saxån är ett vackert och värdefullt vattendrag i en erosionsdal med stort geovetenskapligt intresse som utformats genom de naturliga landskapsförändringar som sker i ådalen. Ån är en typisk slättå med låg fallhöjd som sakta ringlar sig genom odlingslandskapet i öst-västlig riktning och bitvis finns inslag av meanderlopp. Bottnarna består mestadels av sand följt av findetritus, grus och sten. Avrinningsområdet är ca 360 km². I en kartering av hela huvudfåran visade sig 75% av sträckan vara omgrävt/rätat-kraftigt rensat. Huvudfåran är ca 5,4 mil lång. Särskilt höga naturvärden finns i de åsträckorna som inte kraftigt påverkats av rensningar och rätningar. I dessa miljöer förekommer den starkt hotade tjockskalig målarmussla.

Inom riksintresseobjektet finns några utpekade värdekärnor:

- Saxåns mynnings naturliga utlopp.
- Menaderbågarna vid Dösjebro där ån meandrar naturligt. Här finns också branta skredärr där backsvalor häckar.
- Åsträckan mellan Annelöv och Gissleberga kvarn där ån bitvis slingrar sig fram genom betesmarker. I ytterkurvorna av meanderbågarna skapas strandbrinkar som kan utgöra häckningsplatser för fåglar som kungsfiskare. Strandbrinkar av detta slag är även livsmiljöer för en mängd insekter. Här återfinns också strömsträckor med erosionsbottnar som utgör lek- och uppväxtområden för öring.

Längs ån består närmiljön vanligen av betesmark, följt av åkermark. Saxåns närmiljö utgör en stor del av de sista kvarvarande naturområdena i ett annars starkt jordbrukspräglat landskap. Flera av betesmarkerna längs Saxåns dalgång har höga floravärden. Uppe i branterna återfinns bitvis en artrik torrängs- och friskängsflora med arter som gullviva och brudbröd, och nere i dalbotten återfinns bl.a. fuktängar och silkärr med förekomst av t.ex. blåtag. Förutom

naturvärdena kopplade till naturområdena (betesmarker, lövträddåer mm.) fungerar dessutom dessa miljöer som skyddszon för vattendraget. Bitvis finns lövskog med vanliga trädslag som salix, al, ask, lönn, alm, bok och ek. Vegetationen längs ån domineras av arter som vass, stor igelknopp, jättegröe, rörflen och kaveldun. På grund av näringsläckaget från omgivande odlingslandskap är Saxån mycket näringsrik. Ån bedöms ha måttlig ekologisk status till följd av bl.a. övergödning, miljöföroreningar, rätningar, rensningar och vandringshinder för akvatiska organismer. Dess kemiska status uppnår ej god. På flera sträckor har naturvårdsåtgärder utförts genom återmeandring av vattendraget och anläggning av våtmarker och andra naturmiljöer. I Saxåns dalgång uppströms Annelöv finns fortfarande meanderbågarna kvar som skars av då Saxån rätades i den här delen. Detta möjliggör att ån skulle kunna återmeandras till ursprungligt lopp.

I ån finns flertalet fiskarter däribland öring, elritsa, skrubbskädda, storspigg, mört och gädda. Men även de ovanliga fiskarna grönling och sandkrypare, samt den akut hotade ålen. Saxåns öringsstam bedöms ha stort skyddsvärde med få motsvarigheter i länet och ån utgör en viktig vandringsled. Elritsan kan vara värd fisk för den förekommande och mycket skyddsvärda tjockskalig målarmussla. Andra musslor i ån är bl.a. allmän dammussla och spetsig målarmussla. I ån finns en äldre notering av den ovanliga skalbaggen *Hydraena pulchella*. Bland fåglarna som uppehåller sig vid ån kan nämnas kungsfiskare, försärla och olika rovfåglar.

Braån:

Endast ett par kilometer från Saxåns mynning sammansluter biflödet Braån. I riksintresseobjektet ingår åsträckan från Tågerup/Saxån upp till Teckomatorp, med omgivande mark. Även Braån har höga naturvärden och liksom i Saxån förekommer de intressanta arterna tjockskalig målarmussla, grönling, sandkrypare, öring och ål. Bland övrig fauna kan nämnas spetsig målarmussla, vanlig dammussla, elritsa, småspigg, storspigg, gädda och id. Äldre noteringar finns även av nejönöga och löja. Vegetationen vid ån består av arter som t.ex. stor igelknopp, jättergröe och krusnate. Omgivningarna längs ån består till stor del av åkermark. Bitvis i närområdet förekommer betesmarker, sumpskog, våtmarker och träddåer.

Åsträckan längst upp i riksintresseobjektets östra gräns vid Teckomatorp är mestadels rätad. Botten består av sten av varierande storlek. Längs ån finns mindre träddåer och närmiljön består främst av åkermark, med inslag av betesmarker i de norra delarna. Mellan Teckomatorp och Billeberga är ån fortsatt rätad på flera ställen, men det finns åsträckor där ån meandrar t.ex. kring Tostarp. Dock är skyddszonerna ofta smala eller obefintliga med åkermark i direkt anslutning till vattendraget. Omkring Tostarp består botten av varierande sand-grus. Vid Billeberga meandrar ån och botten varierar från mjukbotten i långsamflytande partier till stenig i snabbflytande delar. Längs åsträckan finns träddåer av pil, sälg och ask samt mindre betesmarker, åkrar och tomter. Nedströms Billeberga mot Asmundstorp rinner ån genom en grund dalgång med flera betesmarker. Sedan fortsätter ån genom Braåns vackra dalgång ner mot Tågerup. Åbotten består här i alla fall bitvis av grus och sten, med inslag av sand och mindre block. Fiskfaunan är rik i denna åsträcka. Området karakteriseras av

sluttningar och sammanhängande betesmarker. Till stor del är fältskiktet i betesmarkerna gödselpåverkat. Men i en brant betesmark på dalgångens västsidan finns värdefullare flora av naturbetesmarkskaraktär. Nere i dalbotten finns även silkärr av botaniskt värde. Vid Tågerup innan ån ansluter till Saxån flackar landskapet av och ån är rätad och utgrävd med sandbotten.

Braån bedöms ha otillfredsställande ekologisk status till följd av bl.a. övergödning, miljöföroreningar, rätningar, rensningar och vandringshinder för akvatiska organismer. Dess kemiska status uppnår ej god status. På flera sträckor har naturvårdsåtgärder utförts genom återmeandering av vattendraget och anläggning av våtmarker och andra naturmiljöer.

Friluftslivet: Saxån och Braåns dalgångar utgör vackra landskapselement. Åarna rinner genom flera tätorter och erbjuder naturområden i ett annars uppodlat landskap. Det arrangeras exkursioner i utbildningssyfte i området. Fiske bedrivs i åarna.

Anmärkningar: Riksvärden kan påverkas av förhållandena i omkringliggande landskap, vilket innebär att även hänsyn behöver tas till riksvärdena utanför riksintresseområdets gränser. Vid användning av värdebeskrivningen ska aktuell kunskap om bevarandekologi och aktuella värden beaktas då forskningen utvecklas samt kunskapsunderlag och naturmiljöer förändras. Av redovisningstekniska skäl ingår inom det avgränsade området vissa anläggningar och bebyggda tomter, dessa berörs inte av riksintresset för naturvård. Delar av området ingår i Skånes Naturvärdesöversikt från 2022 och i Skånes kulturmiljöprogram från 2006.

Referenser:

- ArtDatabanken. 2023. Artportalen enligt rödlistan 2020.
- Ekologgruppen 2005. Vegetationsinventeringar längs Saxån-Braån 2005. På uppdrag av Saxån-Braåns vattenvårdskommitté.
- Lirås, V & Eriksson, M. 2007. Biotopkartering av Saxån 2005 – Naturvärden och behov av restaureringsåtgärder i Saxåns huvudfåra. Länsstyrelsen Skåne.
- Länsstyrelsen Skåne. 2023. Kartor och underlag för planeringsarbete Grön infrastruktur. Information finns på Länsstyrelsen Skånes hemsida.
- Länsstyrelsen Skåne. 2022. Naturvärdesöversikt Skåne 2022.
- Länsstyrelsen Skåne. 2023. Nationellt värdefulla och särskilt värdefulla vatten. Information finns på Länsstyrelsen Skånes hemsida.
- Saxån-Braåns Vattenråd. 2014. Saxån-Braån. Områdesbeskrivningar.
- Strandberg, R. 1999. Häckfågelinventering vid Saxån och Braån i Landskrona kommun 1999. På uppdrag av Landskrona kommun.
- Svalövs kommun. 2020. Skötselplan 2020 för vattendrag i tätorterna.
- Svenskt elfiskeregister – SERS. 2023. Sveriges lantbruksuniversitet (SLU), Institutionen för akvatiska resurser. <http://www.slu.se/elfiskeregistret> [2023-07-13].
- Svensson, M & Ekström, L. 2006. Musselinventering i några skånska vattendrag 2005 – med särskild fokus på tjockskalig målarmussla (*Unio crassus*).
- VISS. 2023. Braån. MS_CD: WA55852069VISS EU_CD: SE619696-132890. VattenInformationsSystem Sverige hemsida.

VISS. 2023. SAXÅN: Braån-Välabäcken. MS_CD: WA99246690VISS
EU_CD: SE619310-132303. VattenInformationsSystem Sverige hemsida.
VISS. 2023. SAXÅN: Havet-Braån. MS_CD: WA21802900VISS EU_CD:
SE619598-131879. VattenInformationsSystem Sverige hemsida.
VISS. 2023. SAXÅN: Välabäcken-källa. MS_CD: WA65855704VISS EU_CD:
SE619484-133609. VattenInformationsSystem Sverige hemsida.